

DEN GODA JORDEN

IDEELL FÖRENING

Yttrande från Den Goda Jorden förslag till detaljplan för Djurkälla 10:62 mf l, Djurkälla, Motala kommun

Den Goda Jorden har tagit del av förslaget till detaljplan för Djurkälla 10:62, Djurkälla, m fl i Motala kommun. Vi är en ideell förening som verkar för att bevara jordbruksmark för nutida och kommande generationers livsmedelsförsörjning. Föreningen har talerätt enligt miljöbalken.

Föreningen Den Goda Jorden motsätter sig detaljplanen eftersom den planerade exploateringen inte är förenlig med bestämmelserna om skydd för brukningsvärd jordbruksmark enligt Miljöbalken.

Motala kommun hänvisar i planförslaget till kommunens översiktsplan. I översiktsplanen förespråkas en värdering av jordbruksmarken som faller ut i tre klasser med följande krav på hänsyn. Citat:

1. Högsta värdering - Ska undantas från exploatering
2. Medel värdering - Ska i möjligaste mån undantas från exploatering som permanent skadar dess funktion
3. Lägsta värdering - Kan tas i anspråk efter avvägning mot andra allmänna intressen."

I planförslaget görs bedömningen att åkermarken i Djurkälla har den lägsta värderingen och därmed kan exploateras. Kommunen grundar värderingen i översiktsplanen på Lantbruksstyrelsens översiktliga gradering av åkermark från 1971. Kommunens tolkning av graderingen från 1971 är att åkermarken norr om Motala utgörs av klass 4 medan Östgötaslätten söder om staden utgörs av klass 6 - 7.

Varför använder kommunen ett eget system att värdera jordbruksmark, men hänvisar därefter till Lantbruksstyrelsens översiktliga gradering av åkermark från 1971? Om åkermarken vid Djurkälla år 1971 fick klassningen 4 var det inte den lägsta värderingen. Om jordbruksmark med klass 4 enligt kommunens sätt att se på saken är detsamma som "lägsta värdering" innebär det att större delen av jordbruksmarken i Sverige kan exploateras.

Men vi ifrågasätter även om Lantbruksstyrelsens översiktliga gradering av åkermark från 1971 idag är en acceptabel grund att värdera jordbruksmark. Föreningen ifrågasättande har sin grund bland annat i det Jordbruksverket skriver i "Slutrapport Värdering av jordbruksmarken i planprocessen" från 2021." Vi citerar följande från sidan 2 i denna rapport:

"I början av sjuttioalet tog dåvarande Lantbruksstyrelsen fram en gradering av Sveriges jordbruksmark i en tiogradig skala. Graderingen bygger på ekonomiska avkastningsnivåer för år 1969. Denna gradering är fortfarande idag mycket efterfrågad som ett planeringsunderlag och används i stor utsträckning i bland annat översiktsplaner och vid förhandsbesked. I tidigare miljömålsrådsprojekt har Jordbruksverket, Boverket och länsstyrelserna konstaterat att denna gradering inte fyller de funktioner som behövs för att vara ett godtagbart underlag:

• *Då graderingen bygger på ekonomisk avkastning från 1969 ger det inte en rättvisande bild över produktionsförmåga. Vallodling har till exempel värderats lågt men kan räknas upp om man ser till dess betydelse för mjölkproduktionen.*

• *De geografiska områden som skalan är indelade i är grova och för kommunerna ger det ofta ingen vägledning då hela kommunen har samma eller möjligtvis två olika nivåer på skalan. Den nuvarande 10-gradiga skalan har möjligen sin användbarhet i nationellt perspektiv men inte på kommunal nivå.*

• *Dessutom ger graderingen enbart en bild över ekonomisk avkastningsnivå medan aspekter som handlar långsiktigt hållbar livsmedelsproduktion, Jordbruksverket 2021-10-29 3(14) biologisk mångfald, ekosystemtjänster, grön infrastruktur och klimatanpassning inte inkluderas.*”

I likhet med det Jordbruksverket skriver påpekar Motala kommun att klassningssystemet är generellt.

Kommunen bör redovisa vilket kartunderlag som varit grunden för dess tolkning att åkermarken norr om Motala utgörs av klass 4 medan Östgötaslätten söder om staden utgjordes av klass 6 - 7.

Djurkälla var enligt den översiktskarta Jordbruksverket redovisar i *”Slutrapport Värdering av jordbruksmarken i planprocessen”* och som visar gradering av jordbruksmark 1971 lokaliserat i ett gränsland mellan jord som gavs klass 4 respektive 7. Större delen av Östgötaslätten, ett av Sverige bördigaste och viktigaste jordbruksområden utgjorde det område som gavs klass 7. Det går inte säkert att utläsa från nämnda karta om Djurkälla räknades till Östgötaslätten.

Om kommunen trots allt vill använda 1971 års klassningssystem som grund för att värdera jordbruksmarken vid Djurkälla är en betydligt mer ingående analys av dess värde och betydelse motiverad.

Kommunen redovisar inga försök att bedöma den specifika jordbruksmarkens produktionsförmåga. Det framgår inte vilken eller vilka jordarter åkermarken vid Djurkälla utgörs av. Det borrhål på åkermarken där prover tagits inför en geoteknisk laboratorieundersökning räcker inte för att beskriva något av detta.

Vidare framgår inte vilka grödor som normalt odlas på åkermarken vid Djurkälla eller hur bevattningsmöjligheterna ser ut. Det sistnämnda är av särskilt intresse med tanke på närheten till Vättern. Trots att inget av detta beskrivs görs bedömningen att närheten till bostäder, citat:

”...försvarar till viss del ett rationellt jordbruk då det kan leda till konflikter eller störningar som kan påverka möjligheterna att bedriva jordbruksverksamhet. Riskerna blir ännu större om områdena runt om kring byggs ut och jordbruksmarken omges av bostäder.

Jordbruksmarken ligger i ytterkanten av det sammanhållna jordbrukslandskapet som finns i Djurkälla väster om. Naturvärdena bedöms vara låga då jordbruksmarken i dagsläget utgör en monokultur och ej används som betesmark.”

Den Goda Jorden anser inte att vare sig befintlig bebyggelse eller eventuella konflikter i förhållande till framtida bebyggelse är godtagbara argument som motiverar exploatering av jordbruksmark. Detsamma gäller påståendet att jordbruksmarken i dagsläget utgörs av en monokultur, ett begrepp som definieras som att endast en art odlas i ett specifikt område.

Den Goda Jorden har under senare år i flera kommuner mött argumentet att det skulle vara en fördel för den biologiska mångfalden eller rekreativvärden att bebygga åkermark istället för att den fortsätter användas till jordbruk. Detta eftersom odlingen anses vara en ”monokultur”.

Därför vill vi vara tydliga med hur vi ser på detta:

Åkerjord består av och innehåller ett mycket stort antal arter av mikroorganismer, svampar, insekter, daggmaskar och andra marklevande djur. Odlingen i det svenska jordbruket sker som regel i form av växelbruk där olika grödor odlas på samma åker olika år. Samodling, där flera arter odlas tillsammans på samma åker är också vanligt förekommande. Det gäller i synnerhet vid vallodling. Det är också vanligt att en höstsådd gröda redan följande höst ersätts av en annan höstsådd art. Alla dessa faktorer skapar förutsättningar för en mångfald av fåglar, insekter och däggdjur som helt eller delvis söker skydd, föda och viloplats i jorden och i åkerlandskapet. Denna mångfald bidrar också till att jordbruksmarkens möjligheter att vara ett rekreationsområde för oss människor.

I många områden skulle mycket kunna göras för att öka allmänhetens möjligheter att använda jordbrukslandskapet till friluftsliv, men att schakta bort åkerjorden och ersätta den med hårdgjorda ytor förbättrar knappast möjligheterna till detta.

Utöver biologisk mångfald och rekreationsområden behöver åkermarkens avgörande betydelse för att vi alla har mat på bordet lyftas fram. Idag finns mindre än 40 gånger 40 meter åkermark per person i världen, en yta som utöver livsmedel också ska räcka till nästa års utsäde, textilfiber, och industriråvaror. Åkermarken i Sverige och i synnerhet i Östergötland har några av världens bästa förutsättningar att producera allt detta.

Enligt miljöbalken ska jordbruksmark exploateras endast om det sker på grund av väsentliga samhällsintressen som inte kan tillgodoses på tillfredsställande sätt på annan plats. Motala kommun har bedömt att bostadsbyggande i Djurkälla är ett väsentligt samhällsintresse som inte kan tillgodoses på annan plats. Detta trots att det redan idag finns detaljplaner som vunnit laga kraft i Motala kommun som med god marginal räcker till det behov av nya bostäder som kommunen bedömt finns idag och i förhållande till förväntad befolkningsutveckling. Kommunens förslag till alternativa lokaliseringar istället för att bygga i Djurkälla begränsas huvudsakligen till skogsområden inom samma planprogramområde som Djurkälla är en del av. Merparten av detaljplanerna för nya bostäder i Motala kommun finns inte inom detta område.

Vad gäller alternativa lokaliseringar ingår inte heller någon analys i detaljplanen om det finns exploaterad mark i kommunen, exempelvis industrimark som idag används extensivt, som skulle kunna tas i anspråk istället för jordbruksmark vid Djurkälla. Vi anser att planförslaget bör kompletteras med uppgifter om detta.

Sammanfattningsvis anser vi att förslaget till detaljplan för Djurkälla 10:62 m fl inte är förenligt med 3 kap. 4 § miljöbalken och därmed inte bör antas.

Slöinge den 9 september 2024

Anne-Marie Lindén

Ordförande i Den Goda Jorden